

Leva sredina lahko zmaga

Leva sredina ima večino v de-
vetih deželah, Berlusconi je v
Finijev »pol svoboščin« pa le v
šestih. To pomeni, da je bila na
volitvah v nedeljo, 23. aprila,
desnica poražena. Volitve pa so
bile verodostojen preizkus splo-
šnega stanja v Italiji, saj je bilo
k volilnim skrinjicam poklicanih
nad 42 milijonov upravičencev.

Če samo bežno pregledamo
volilne izide, nam padeta brž v
oči naslednja dva podatka: De-
mokratična stranka levica je da-
nes najmočnejša italijanska poli-
tična sila in je s tem zasedla me-
sto, ki je ves povojni čas pripada-
lo krščanskodemokratski stran-
ki; predstavnike in volivce nek-
danje Kršč. demokracije najde-
mo danes tako na desnici kot na
levici (in seveda na sredini), kar
ponovno dokazuje, da je zares
konec politične enotnosti itali-
janskih katoličanov.

Bivši predsednik republike
Cossiga je ugotovil, da je »zgodov-
inska levica prejela nad 34 od-
stotkov vseh oddanih glasov« in
se s tem uvrstila na mesto, ki ga
bivša italijanska komunistična
partija ni bila nikdar zasedla.
Cossiga je pri tem seštel glasove,
ki sta jih na zadnjih volitvah
zbrali Demokratična stranka levi-
ce in Stranka komunistične pre-
novne, in svoje modrovanje ute-
meljil, češ da so ti glasovi homo-
geni.

Kakšen nauk izhaja iz teh vo-
lilnih rezultatov?

Zdaj lahko bolje razumemo,
zakaj Berlusconi tako odločno in
tako vztrajno zahteva, naj se čim-
prej razpišejo predčasne politi-
čne volitve. Dobro se namreč za-
veda, da čas ne dela v njegovo
korist, da torej ni njegov zavez-
nik. Leva sredina je do zdaj raz-
cepljena, a bo prav zaradi uspe-
ha na zadnjih volitvah gotovo
skušala združiti svoje sile in se
tako primerno pripraviti na od-
ločilni spopad z Berlusconi jevim
in Finijevim desničarskim blo-
kom, ki je zelo enovit, oziroma
se je takšnega kazal na zunaj.
Prav zadnje volitve so zgovorno
pokazale, da leva sredina lahko
porazi »pol svoboščin« in prevza-
me oblast v državi.

DRAGO LEGIŠA

Prof. Diomira Fabjan Bajc ob 50-letnici slovenskih šol v Italiji

»Zgodovino ustvarjajo ideali in sanje, ljubezen in navdušenje«

Če je res, kar trdi francoski zgo-
dovinar o velikih zgodovinskih pretre-
sih in travmah, in sicer, da jih nara-
di prebolijo šele v enem stoletju, po-
tem smo mi, Slovenci, še na poti, da
prebolimo strahotno katastrofo druge
svetovne vojne, a še pred njo, mi Pri-
morci, dvajsetletno fašistično dikta-
turo z neusmiljenim etničnim čišče-
njem, kot bi to imenovali danes. To
nam dokazuje položaj v sami Sloveni-
ji, kjer akterji in borci v drugi svetov-
ni vojni še ne morejo in ne znajo naj-
ti skupnega jezika, jasno pa je tudi pri
nas v Italiji, kjer še vedno ne najdemo
pravega ravnotežja med frazerstvom
političnih puhlic in pravimi vredno-
tami narodne kontinuitete na ozem-
lju, kjer bivamo že poldrugo tisočletje.

Med nami še živi generacija, ki je
doživljala genocid na lastni koži. Še
so med nami očividci požiga Narod-
nega doma, sošolci otrok, ki jim je uč-
itelj pljuval v usta bolezenske klice, ker
so govorili slovensko, deklice, ki jo je
učitelj obesil za kite na obešalnik (ka-
kor nam priča Boris Pahor), še so med
nami učitelji, ki so bili odpušteni iz
službe ter internirani (kakor nam opi-
suje knjiga Minke Lavrenčič Pahor),
vrstniki tistih štirih tisočev, ki so zgo-
reli v koncentracijskem taborišču v Ri-
žarni, tistih 51 — od katerih kar 33
Slovencev —, ki so bili obešeni na via
Ghega, tistih 71 talcev, ustreljenih
na Opčinah, vseh konfiniranih du-
hovnikov, da niti ne omenjamo naših
narodnih junakov, ki so bili ustrelje-
ni leta 1930 v Bazovici in leta 1941
na openskem strelišču, ki ga še ved-
no skruni športno vežbanje, in vseh,

ki so umirali v taboriščih v Italiji in
Nemčiji, pa še nešteto neznanih ju-
nakov vsepovsod. Prav je, da se spom-
nimo tudi vseh mladih življenj, ki so
ugasnili v boju za osvoboditev Trsta
leta 1945 in ki se jih na žalost ne spo-
minjamo iz političnih razlogov, jaz
osebno pa mislim nanje z velikim spo-
štovanjem in z veliko žalostjo.

Leto 1945 je bilo tudi za mojo ge-
neracijo prelomnica. Dotlej smo morali
obiskovati italijansko šolo, saj
so bile vse cvetoče slovenske šole na
ozemlju, ki je bilo priključeno Italiji z
Rapalsko pogodbo, s približno 50.000
učenci, ukinjene leta 1923 z Gentile-
jevo t.i. šolsko reformo. Za večino od
nas je bila pravilna italijanščina po-
polnoma tuj jezik in učili smo se na
pamet, ne da bi veliko razumeli. Vzkli-
kati smo morali tujemu diktatorju, ki
si je zadal cilj, da nas kot narod uni-
či, zlepa ali zgrda.

Kje najti žarek upanja? Edino v
boju za vsako ceno, brez alternative.
Naši ljudje so se borili, bolj ali manj
pogumno, ne da bi se spraševali, ali
se splača, ali bodo za to poplačani, bo-
rili so se za narodno preživetje, za
lastno človeško preživetje in dostojan-
stvo.

Konec tega neenakopravnega bo-
ja, v katerem smo se rešili strahotne
more, se spominjam kot velike evfo-
rije, v katero pa je takoj začela pose-
gati politika s svojimi pragmatičnimi
cilji. V tem ključu sem doživljala tu-
di obnovitev in nastajanje novih slo-
venskih šol.

Pripadam generaciji, ki se je sicer
rodila pred drugo svetovno vojno, v

dobi fašizma, a sem imela srečo, da
sem, razen dveh razredov, obiskova-
la slovensko šolo. Naši profesorji, po-
večini begunci, so nas z navdušenjem
vzgjajali v ljubezni do slovenstva. Ne-
kateri od njih so nam vžgali v srcu ce-
lo vizijo bodoče neodvisne države Slo-
venije, ki smo jo, proti vsakemu pri-
čakovanju, doživeli leta 1991. Hva-
ležna sem jim za te velike sanje, ki so
se mi v življenju uresničile. Tudi iz
tega izhaja moje globoko prepričanje,
da mora biti šola sicer strokovno na
čim višji in na čim uglednejši ravni,

Iz vsebine:

- Majda Artač Sturman:
»Samomor kitov« Sergeja Verča (str. 3)
Adrijan Pahor: Paternujeva
monografija o Prešernu (str. 6)
N.K.: Osmice in še kaj (str. 5)
M.V.: Galerija Avgusta
Černigoja v Lipici (str. 6)

a da to ni dovolj: nuditi sme in mora
mladim tudi duhovno hrano, ki smo
ji včasih z danes sicer zastarelim izra-
zom rekli ideali, z modernjšim mogo-
če vrednote. Kljub razširjenemu mne-
nju, da zgodovino oblikujeta denar in
orožje, sem namreč prepričana, da ti-
sto pravo zgodovino, ki vodi v počlo-
večenje človeka in torej v strpnejše so-
žitje, v lepšo sedanost in — če ho-
čete — tudi prihodnost, še vedno ust-
varjajo ideali in sanje, ljubezen in
navdušenje.

A kje smo črpali moč in optimizem
za preživetje v črni dobi zatiranja, kje
smo našli uteho in spodbudo za na-
daljnje delo ob težavah, ki so se nam
kotalile pod noge vseh teh petdeset let
po koncu druge svetovne vojne? Kam
bomo šli iskat veselja in poguma še
naprej v tem času, ki bi moral biti čas
praznovanja, saj smo Slovenci prizna-
ni v mednarodni skupnosti kot še ni-
koli doslej v zgodovini, a se nam vča-
sah zdi, da nam pojemajo sile, loteva-
ta se nas zbežnost in malodušje, ker
nismo navajeni na svobodo? Iskali ju
bomo, veselje in pogum, kot vedno,

Prof. Fabjan Bajc pred mikrofonom v nabito polnem Kulturnem domu v Trstu
(foto Kroma)

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 27. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zdravje je v naših rokah (Helena Bizjak); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Freljih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dopisnice z najbližjega vzhoda.

■ PETEK, 28. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Freljih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Potovanje v otroški svet (Jelena Stefančič); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.10 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 29. aprila, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Filmi na ekranih; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v Kulturnem domu v trstu; 11.30 Iz Dopisnic z najbližjega vzhoda; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezije); 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Lida Turk: 22. leto ob zori: »Prišel bo večer in tebe ne bo domov«.

■ NEDELJA, 30. aprila, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: Desa Muck: »Kdo je ubil zmaja?«; 10.30 Veselo po domače; 11.00 Čakole na placu; 12.00 Koroški obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Lida Turk: 22. leto ob zori: »Prišel bo večer in tebe ne bo domov«; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 1. maja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Praznična matineja; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: — Ob mednarodnem prazniku dela — Odprta knjiga. Emil Freljih: »Čar indijskega juga«; — Intermezzo. »Zemlja in narodi«. Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič« vodi Oskar Kjuder — Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: Glasbena pravljica (Janez Bitenc); 15.00 Iz življenja mladostnika (Tanja Colja); 15.10 Orkestralna glasba; 15.30 Mladi val; 18.00 Znanstvene raziskave; 18.45 Čakole na placu.

■ TOREK, 2. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Cigani, večni popotniki (Katja Kjuder); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Freljih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Aktualnosti; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Miroslav Košuta: »Gora imenovana — NA SIN«. Radijska drama.

■ SREDA, 3. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Koroški obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Emil Freljih: »Čar indijskega juga«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Literarne podobe: Šest sodobnih tržaških pesnikov.

»Zgodovino ustvarjajo...«

v naši tradiciji in v naši kulturi, v zavesti, da smo dolžni nadaljevati delo naših prednikov, naj le stane kakšno žrtev, saj so vendar podarjene stvari brez vrednosti. A veselje in pogum bomo iskali predvsem pri naši mladini, zdaj že pri tretji povojni generaciji, pri naših otrocih in pri vnukih, ki vstopajo v vrte in šole. Kot je pisal Cankar sredi grozot prve svetovne vojne:

»Jaz pa vem, kam pojdem, jaz pa vem, kje so luči prižgane — kako, da se nisem že prej domislil? K zibki pojdem; dvoje milih plamenov, neugasljivih, se tiho in mirno smehljajo iz nje; angel božji drži roke nad njima, dokler ne zasije zarja nad gorami.«

Naši mladi nadaljujejo slovensko tradicijo v naši šoli. V vseh teh petdesetih letih je bila in je slovenska šola nenadomestljiva. Ob vseh pomankljivostih in napakah, ki pa so delno tudi posledica za nas neustrezne zakonodaje, saj je uradno le »šola s slovenskim učnim jezikom«, je iz nje izšlo na tisoče diplomantov, nekateri v poklic, drugi na razne univerze. Številni so se uveljavili doma in v tujini, vsekakor se je socialna struktura slovenskega prebivalstva v petdesetih letih zelo spremenila prav po zaslugi naših šol. Žal je zaradi fašizma zapustilo naše kraje ogromno izobražencev, doživeli smo pravi eksodus, a nova legija intelektualcev, ki deluje na vseh področjih, je zapolnila nastale vrzeli in lahko smo ponosni nanje.

V strokovnem smislu so naše šole dobre in resne. Kaj naj rečemo o narodnostni in jezikovni vzgoji? Kakor po vsem svetu se tudi pri nas odnos do narodnih vrednot spreminja. Kdor je okusil prepoved lastnega jezika, ga bolj ceni od tistega, ki ga je smel vedno bolj ali manj nemoteno uporabljati. Moj odnos do jezika je, da postane vrednota takrat, ko ti ga hoče kdo vzeti. Zavedati se moramo, da je v jeziku skrita narodova zgodovina in narodni značaj, narodov poseben pogled na svet, skratka: v jeziku se izraža narodova kultura. Zato ne smemo biti do njega ravnodušni. Ker smo manjšina, mora biti naša skrb za jezik stalna in budna. Naše šole nam nudijo dobro osnovo za dvojezičnost, ki je v našem položaju seveda nujna, a samo, če bomo pozorni in natančni, bomo zares postali dvojezični, v nasprotnem primeru bomo zapadli v diglosijo, govorili bomo mešanico dveh jezikov. Od vsakega izmed nas je odvisno, ali govorimo spodobno slovenščino in ali spoštujemo svoj jezik in sogovornika. Prepozno prihaja na naše TV ekrane vse prekratka slovenska oddaja, a vendarle! Vem, da jo naši ljudje gledajo z veseljem in ljubeznijo, vsak večer. Morda bo tudi to pomagalo, da bomo raje in lepše spregovorili v slovenščini!

Kakor nas je kultura hranila v dvajsetletnem mrku (pomislimo na Goriško Mohorjevo Družbo, na pisatelja Bevka, na kulturnega organizatorja Jelinciča, na vse naše primorske

Čedermace, ki so nam bili vzor v zvestobi kulturi in slovenstvu, kar je bilo eno in isto!), tako bi nas morala navdihovati ob nastanku in ob rasti naše glavne kulturne ustanove — naše šole. Žal ni bilo vedno tako, kot sem že prej omenila. Ne samo ob ustanovitvi, tudi kasneje, ob raznih političnih zasukih (predvsem leta 1948 ob razdoru med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo) je naša šola doživljala hude stiske in strmo izgubljala učence. Krvavenje se je nadaljevalo in se nadaljuje.

Naj mi bo dovoljeno, da na tem mestu izrazim še eno željo, ki jo že dolgo gojim v srcu in ki se mi zdi, da so časi zreli za njeno uresničitev. Govorili smo o dvojezičnosti in o dvokulturnosti, dobrinah, ki nam dajejo možnost, da spoznavamo in cenimo dva svetova, dve mentaliteti. Vem, da si nekateri prizadevajo, da bi na slovenskih šolah bil še večji poudarek na dvokulturnosti, kot je bil doslej, in to v imenu novih časov in novih situacij, češ da je v slovenski šoli mnogo otrok iz narodnostno mešanih zakonov. Ti zakoni so vsekakor dokaz, da ni več sovražstva med večinskimi in manjšinskimi narodom, kar je v vsakem oziru razveseljivo. Ampak če ti starši opisujejo svoje otroke v našo šolo, pomeni, da želijo, da se čim bolj naučijo slovenščine in slovenske kul-

ture, česar se ne morejo nikjer drugače. Zato bi morali kvečjemu okreptiti pouk slovenščine, ne pa obratno.

Še več: naj se uvede prostovoljni pouk slovenščine na vse italijanske šole v Trstu in na ozemlju, kjer živi naša manjšina, od osnovnih do nižjih in višjih srednjih šol. Samo tako se bo lahko dokončno podrl zid molka, ki ločuje naša dva svetova. Naj nam bo za zgled Slovenija, kjer se večina na jezikovno mešanem območju obvezno uči jezika manjšine!

Petdeset let po koncu druge svetovne vojne naj to pomeni kvaliteten skok v našem okolju! Ob koncu drugega tisočletja po Kristusu in ob koncu tega tako grozljivega stoletja bi moral Trst le najti pot do prijateljskega in spoštljivega sožitja. To pot naj bi utrla šola, nosilka vrednot in prave kulture. Le na tej osnovi je možna nova Evropa narodov! Če se mogoče komu zdi, da sem se pri tem razmišljanju preveč ustavljala ob temnih platen naše preteklosti, naj poudarim, da se moramo zavedati korenin naše šole, ki segajo v trpljenje in kri. Zavedajmo se, da nam ni bilo nič podarjenega in bodimo zato samozavestni! Predvsem pa glejmo naprej z optimizmom, saj kdor je preстал toliko hudega in je vztrajal, bo v lepših časih žel: že mi veliko žanjemo, še več pa bodo naši otroci in naši vnuki. Zanje pa se vsekakor splača delati: naj nam bodo zato še naprej vodilo lepe Cankarjeve besede: Življenje, Mladost, Ljubezna.

Leva sredina lahko zmaga

Pri tem spopadu bodo odločilni predvsem glasovi, ki so bili 23. aprila oddani Severni ligi na severu države in Stranki komunistične prenove po vsem državnem ozemlju. Prva je zbrala kakih 7 odstotkov glasov, druga pa nekaj nad 8, skupno torej nad 15 odstotkov. Če seštejemo glasove DSL (25%), pravkar omenjenih strank, Ljudske stranke (skoraj 7%), zelenih in demokratičnega zavezništva, dobimo nad 50 odstotkov, to je absolutno večino.

Zgodovinski voditelj Severne lige Bossi je tik pred zadnjimi volitvami nekajkrat izjavil, da bo njegova stranka na političnih volitvah sklenila zavezništvo z levico. To pomeni, da s to stranko ne bi smelo biti nepremostljivih težav. Nekoliko drugačen je položaj pri Stranki komunistične prenove, ki je do zdaj zahtevala enotnost levece, izkazalo pa se je, da takšna pot ne vodi k zmagi. Po zadnjih volitvah sta komunistična voditelja Bertinotti in Cosutta začela govoriti o možnosti, da se sklene volilno zavezništvo z vsemi levosredinskimi strankami, kar je očitno korak naprej v primerjavi z dosedanjimi togimi levičarskimi stališči. S takim ravnanjem se omenjena voditelja

tudi očitno branita pred hudim očitkom, češ da sta odgovorna za zmago desnice v treh pomembnih deželah na Severu, in sicer v Piemontu, Lombardiji in Venetu.

Če je leva sredina dosegla uspeh v kljub zanjo neugodnih okoliščinah na področju javnih občil, ki so v celoti ali vsaj delno pod nadzorstvom »pola svoboščin«, bi se njene šanse znatno povečale, ko bi sedanji parlament pred razpustom naredil red na tem tako pomembnem področju.

Izidi volitev z dne 23. aprila učijo torej, da je zmaga leve sredine na prihodnjih političnih volitvah možna in da je le od posameznih prizadetih strank in stranic odvisno, če bo oblast v državi prešla v njihove roke. To pa bi bilo za nadaljnji obstoj demokracije v Italiji naravnost življenjskega pomena glede na dejstvo, da ni — vsaj trenutno — na obzorju kake demokratične desnice oziroma desne sredine.

* * *

V soboto, 22. aprila, je bil v šti-vanski cerkvi velikonočni koncert, ki sta ga privedila zbor Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin. Podoben koncert je bil naslednji dan, to je na belo nedeljo v župnijski cerkvi na Opčinah. Nastopil je mešani zbor A. Foerster iz Ljubljane.

Sklepna premiera sezone SSG z Verčevo noviteto

»Samomor kitov« - igra o kulturi brezobličnega dolgočasje

Prizor iz Verčeve odrske kriminalke. Na sliki so Dare Valič, Brane Završan in Miranda Caharija

Sergeja Verča, ki je letos prejel nagrado Prešernovega sklada, ni treba posebej predstavljati, saj ga pozna staro in mlado: kot pisatelja, dramatika in režiserja, kot kabaretista in satirika, kot zaupnega prijatelja in svetovalca na valovih Radia TS A. Na gledališkem natečaju SSG je pred kakim letom predstavil izvorno dramsko delo **Samomor kitov**, ki je doživelo uprizoritev v petek, 21. aprila 1995, v Kulturnem domu v Trstu.

MAJDA ARTAČ STURMAN

Kaj se lahko zgodi četvorici turistov, če jih avtor popelje v odročno nordijsko hišo, tik ob morskobali, katero se zatekajo umirati tisoči kitov; v hišo, ovito v meglo in modri soj skrivnostnosti? Temna scena (v zamisli **Maria Uršiča**) in glasba v slogu televizijskih in filmskih srhljivk (v zamisli izvrstnega trobentača **Petra Ugriņa**) dajeta slutiti smrt, napovedujeta propad. Prve slike so sicer bolj konverzacijskega značaja, v drugem delu pa se dogajanje vse bolj zapleta, še zlasti ko se na odru zgrudi cela kopicna trupel. Navidez razrešeni vozeli se spet zavozla, tako da gledalec nestrpno pričakuje razplet kriminalne zagonetke: kdo je morilec?

Verč v gledališkem listu pojasnjuje svoje zanimanje za kriminalko ter navaja razloge, ki ga silijo k tovrstnemu pisanju. Toda če me je branje njegove kriminalne zgodbe **Rolandov steber** prijetno presenetilo in prevzelo zlasti zaradi spretnega fabuliranja in večšega realističnega prepletanja jezikovnih zvrsti, od knjižnega jezika do pogovornega in celo žargona, se do pogledu Verčeve odrske srhljivke utrjuje prepričanje, da kriminalka na odru ne more zaživeti. Je pač med najpopularnejšimi sodobnimi žanri,

saj preplavlja bralstvo kot izredno privlačna prozna vrsta, kraljuje v filmografiji, na ekranih kot televizijska nanizanka ali nadaljevanka, specifična odra pa ji po mojem ne dopušča primerne napetosti.

Če bi bil Verč svojo igro bolj gradil na dialogih, če bi globlje proniknil v duševnost svojih junakov in očrtal njihov duhovni razvoj (ali bolje, razkroj), bi bil lahko izdelal izvrstno tragedijo. Tragedijo o brezupnem položaju ljudi, ki brezglavo silijo v propast in smrt, prav tako kot množica umirajočih kitov, ki na obali pojejo smrtno koračnico ljudem na poti v smrt. Kako truplo manj in nekaj več človeškosti v junakih, ki so dovolj enkratni, pa bi prerasli v enkratne značaje, njihovo umiranje pa v izjemno družinsko tragedijo.

Igra gledališkega ansambla je bila naravnana v to smer. **Vito Genovese**, sicilskega porekla, je v interpretaciji **Braneta Završana** poslovnost trdega srca. Tak je do ljudi, zlasti do žene Marie, ki jo nenehno popravlja in nadzoruje, pa tudi do živali, saj je lovec na kite, ki živi od trgovanja z ribjim oljem in kitjo mastjo. Njegova sestra **Amalia**, poročena **Foyn**, izžareva mediteransko temperamentnost ženske, ki se je nonšalantno navzela najslabših severnjaških razvad. **Lučka Počkaj** je bila v tej vlogi dovolj odločna in hladnokrvna obenem, da je skrivala svoje dvojno življenje svojemu nič bolj krepostnemu možu **Jonasu Foynu**. Zaigral ga je **Livij Bogatec**, **Miranda Caharija** pa je Vitova žena **Maria Klinovhven** (oziroma **Klinowska**) in obenem tudi Jonasova ljubica. To nagonsko bitje ne ločuje med resnico in lažjo, igračka se z ljubeznijo in resnico, ne pozna odgovornosti, zato prepušča odločitve drugim, zlasti možu. Caharijeva je plastično

izrisala Mariin značaj, ki v marsičem spominja na Ibsenovo Noro.

Olaf Magga, ki — kot zvezo kasneje — že več let zasleduje Mario zaradi njenih sleparij na Poljskem, je bil poliedrični **Dare Valič**. Pred našimi očmi se je prelevil kar nekajkrat: iz nesrečnega avtomobilista, ki mu na poti na kongres naravovarstvenikov ponagaja avtomobil, v Amaliinega ljubimca, pa še v policijskega agenta, zasebnega detektiva in nazadnje v morilca, ki sam podleže usodnemu strelu.

Kdo je morilec, tega ne smemo razodeti. Tudi skrivnostni **oskrbnik Johanssen** (v ekspresivni upodobitvi **Minu Kjuder**) ima svojo skrivnost, ki se končno razkrije v nori blaznosti.

Odrska realizacija Verčevega dela je bila zaupana režiserju **Mariu Uršiču**, ki je dogajanje postavil v črno opremljen bivalni prostor severnjaške hiše. Napetost je ustvaril z izmenjavanjem luči in teme, s prepletanjem zvokov hreščečega radia (iz katerega se je oglašal glas **Gojmira Lešnjaka**) in šumov, z megleno tančico. Dramski prostor pa se je vse bolj polnil z grozljivo tišino in z mučnimi premori. Igro svetlobnih efektov je oblikoval **Rafael Cavarra**, kostume je skladno z režijsko zasnovo domislila **Marija Vidau**, lektorsko nalogo pa je prevzel **Jože Faganel**.

Je Verčeva igra metafora sodobne umirajoče evropske civilizacije, metafora samomorilske evropske kulture razkroja, hedonizma in hinavstva? Junaki so zajeti široko od Sicilije do Laponske, od Poljske do Norveške, zato bi res lahko simbolizirali samouničevanje evropskega človeka. Ta interpretacija je seveda možna, vendar bi

se morala opirati na izjemno tragičnost situacije, ki pa je v zadnjem delu gotovo podrejena nepričakovanim zasukom in preobratom ob analitičnem odkrivanju krivca. Sicer pa se je Verč učil tudi pri klasičnih evropske in ameriške dramatike, pri Ibsenu in Strindbergu, pri O'Neillu. Igra se giblje v risu antiteze med severnjaško hladnostjo in sredozemsko eruptivnostjo.

Verčeva igra tematizira kulturo smrti, kulturo brezobličnega dolgočasje, ki ga ljudje preganjajo samo še z zločinom. Vito Genovese ne ubija ljudi, ampak kite. Tudi njegovo ubijanje je greh, greh proti naravi. Avtorjev pesimizem Vito ne dopušča razvoja v smer etične osveščenosti. Če npr. **Olaf Magga** v toku dogajanja bistveno spremeni svoj lepi obraz v morilsko spako, bi preobrazbo, seveda na bolje, lahko doživel tudi Vito, ki ga edinega od vsega začetka spremlja negativna konotacija izkoriščevalca narave in živali. Vito kmalu odkrije trpko resnico o sebi. Po dveh nočeh nordijske more s kopicico mrtvakov bi se lahko spremenil, toda ne utegne pretrgati niti, ki ga povezuje s preteklostjo. Vito bi se, recimo, lahko navdušil za ideale naravovarstvenikov skupine Greenpeace. Toda to je že novo poglavje, ki ne sodi v okvir gledališke ocene.

* * *

Uspeh zbora Gallus

Na reviji zborovskega petja v Mariboru je dosegel odličen uspeh mešani pevski zbor **J. Gallus iz Trsta**. Prejel je zlato plaketo, ki je bila dodeljena tudi njegovemu dirigentu **Janku Banu**. Mešani zbor **Podgora**, ki ga vodi **Mirko Špacapan**, pa je prejel bronasto plaketo. Priznanje pa je dobil zbor **Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela**.

32. literarno nagrado »Vstajenje« za leto 1994 prejme Rafko Dolhar

Komisija literarne nagrade »Vstajenje«, ki jo sestavljajo prof. **Diomira Fabjan Bajc**, prof. **Zorko Harej**, prof. **Martin Jevnikar**, urednik **Mladike Marij Maver** in prof. **Zora Tavčar**, se je sestala dne 11. aprila 1995 v prostorih Slovenske prosvete, ul. **Donizetti 3**, Trst, in pregledala 25 knjig, ki so jih v preteklem letu izdali zamejski in zdomski pesniki, pisatelji in znanstveniki. Po temeljiti presoji se je soglasno odločila, da podeli literarno nagrado »Vstajenje« za leto 1994 **Rafku Dolharju** za življenjsko delo na področju planinske literature, kateri je posvetil vrsto knjig, ob izidu dela **Od Trente do Zajzere**, ki je izšlo pri **GMD** in je posvečeno znanemu tržaškemu planinskemu pisatelju **Juliusu Kugyju**.

Komisija je svojo odločitev utemeljila takole: Knjiga je sad resnega raziskovalnega dela in avtorjevega lastnega ustvarjalnega pristopa ter je hkrati prikaz naše polpretekle zgodovine v literarnem ključu.

Dela **Rafka Dolharja** so ukoreninjena v naš prostor in čas. Prikazujejo zahodno mejo slovenskega narodnostnega prostora in tukajšnjega človeka, odslkavajo lepoto **Julijcev** in **Krasa**, obenem pa izkazujejo pisateljev močan narodnostni in humanistični čut. Zadnja knjiga — kot večina prejšnjih — se odlikuje tudi po izbranem fotografskem gradivu. Vse fotografije, ki so marsikdaj prave umetnine, je avtor sam posnel.

Podelitev nagrade bo 8. maja 1995 na večeru Društva slovenskih izobražencev v Trstu, ul. **Donizetti 3**.

Slovenski župani na Tržaškem in Goriškem

Pangerc

Križman

Blažina

Corsi

Petejan

Lavrenčič

Volilni izidi v Dolini, na Repentabru in v Zgoniku so v glavnem v skladu s predvidevanji v slovenskih zamejskih krogih, prav tako tudi izidi v treh občinah na Goriškem.

V Dolini je dosegla prodoren uspeh lista Skupaj in je bil za župana izvoljen prof. **Boris Pangerc**; na tej listi so bili tudi predstavniki Slovenske skupnosti in drugih strank, ki jih tradicionalno volijo Slovenci.

Na Repentabru je bil za župana potrjen **Aleksij Križman**, stranka Ssk ostane v opoziciji.

V Zgoniku je bila za županjo potrjena **Tamara Blažina**, Ssk bo še dalje v opoziciji. Novost predstavlja izvolitev kandidatov izrazito italijanske liste, ki bodo prav tako v opoziciji.

V Števerjanu je prišlo do velike novosti: po 10 letih je vodstvo občinske uprave ponovno prevzela Slovenska skupnost. Za župa-

na je bil izvoljen **Hadrijan Corsi**, levica bo v opoziciji.

V Sovodnjah je bil za župana izvoljen **Marko Petejan**, dosednji podžupan; Ssk ostane v opoziciji.

V Doberdolu je bil za župana potrjen **dr. Mario Lavrenčič**; Ssk bo še dalje v opoziciji.

Slovenska skupnost je povsod, tako na Tržaškem kot na Goriškem, izboljšala svoj položaj, kar kažejo število glasov in odstotki.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Sergej Verč

SAMOMOR KITOV

Krstna uprizoritev

Režija Mario Uršič

V petek, 22. aprila, ob 20.30
ABONMA RED Fv sredo, 3. maja, ob 16. uri
ABONMA RED Iv četrtek, 4. maja, ob 16. uri
ABONMA RED Gv petek, 5. maja, ob 16. uri
ABONMA RED H

V Kulturnem domu v Trstu.

Dne 13. aprila je bil v Bazovici sestanek, ki ga je priredilo Koordinacijsko združenje kraških vasi. Govor je bil o sporazumu, ki je bil sklenjen 13. aprila leta 1990, in o sklepu deželne vlade z dne 20. aprila leta 1990.

Prvi občni zbor Zadružne kraške banke

V nedeljo, 23. aprila, je bil v Zgoniku izredni in redni občni zbor Zadružne kraške banke. Člani so se zbrali v zgoniški telovadnici ter najprej odobrili novi statut zadružnega zavoda in nato še poročili upravnega in nadzornega odbora. Na koncu so izvolili štiri člane upravnega sveta. Izvoljeni so bili Silvan Čok, Dragotin Danev, Karlo Guštin in dr. Just Gruden.

Za potek občnega zbora je vladalo veliko zanimanje, saj se je v telovadnici zbralo nad 500 članov. Šlo je namreč za prvi občni zbor po združitvi openske in nabrežinske hranilnice ter posojilnice v novo Zadružno kraško banko. Ta ima glavni sedež na Opčinah, podružnice pa v Trstu, Nabrežini, Sesljanu in v Bazovici.

Štandrež počastil petdesetletnico

V tem času so na vrsti razne komemoracije in proslave ob petdesetletnici konca druge svetovne vojne in zmage nad nacifašizmom. Te so gotovo še posebej občutene pri nas na Primorskem, kjer je prav slovenski življenjski veliki pretrpel v dobi fašističnega preganjanja in nato vojnih grozot. Tako so se na to spomnili tudi v Štandrežu ter počastili pol stoletja od hudega bombnega napada.

Proslava je bila pred štandreško cerkvijo, v kateri je bila prej sv. maša za vse žrtve vojne v župniji. V hladnem večeru 8. aprila se je vrstil pod mogočno cerkvijo sv. Andreja kulturni oz. spominski program. Mladi recitatorji so podali nekaj pesmi Ljubke Šorli, mladinski zbor pod vodstvom Kristine Marušič je odpel nekaj pesmi. Prav tako je nastopil mešani zbor Štandrež, ki je pod vodstvom Ticijane Zavavlav zapel več primernih pesmi. Spregovoril je nato dr. Andrej Bratuž, ki je v začetku spomnil na trpko zgodovino našega naroda, na njegove vrednote in na samo štandreško obletnico. Spomnil je tudi na svetovni okvir dogodkov v zadnji vojni, na ustajnike v Sloveniji in Bretaniji, nato na zavezniške zmage od Normandije do Sicilije in severne Afrike ali spet na ruske armade od Stalingrada do Berlina in Balkana, vse to je dalo nato skupen rezultat — zmago nad nacifašizmom! Nato je dejal: »Pa Slovenci v Italiji? V naši bližini so nekdanja zloglasna fašistična taborišča in ječe, od Zdravščine do Gonarsa, od Kostanjevice do Trsta itd. V njih so slovenski ljudje — možje, žene, fantje, dekleta — doživljali svoje Kalvarije. Vedno pa jih je bodrila slovenska pesem, slovenska beseda, domoljubje, misel na drage svojce, kar jim je lajšalo trpljenje.

Tudi danes je vse to še vedno aktualno. Zlo v svetu še ni poraženo — vojne (kot v Bosni in drugje) še divjajo, tegobe in stiske še vedno objemajo človeštvo. Tudi v Italiji se spet — kot volk, oblečen v ovčja oblačila — kaže nekdanja fašistična stranka, do lani celo na oblasti!... Tudi danes moramo pogumno vihteti plamenico svobode! Tudi danes moramo budno čuvati naše nekdanje in sedanje svetinje — svoj jezik, svojo pesem in besedo, svojo kulturo. Tudi danes moramo od države, v kateri živimo, odločno zahtevati svoje pravice — kot že nekdanji toliminski puntarji, ki jih je zvon z Mengor vabil na pohod v Gorico z zahtevom po "stari pravdi", tisti zvon — kot pravi goriška pesnica "ko nekdanj, ko puntarjem v trg in vasi / k uporju za pravdo dajal je ukaz". To je zvon svobode, ki je tudi v našem času (Berlin) opozarjal na vrednote svobode in demokracije povsod tam, kjer ju še ni!

Sodobni nemški filozof Karel Jaspers, eden od redkih nemških izobražencev, ki se je uprl nacizmu in zato tudi moral iz domovine, je lepo zapisal (v glavnem o vlogi nemškega naroda, o aktivni ali pa pasivni podpori Hitlerjevemu režimu), da so takrat postale stvarnost vse pošastnosti, ki jih lahko človek počne, vse velike noreosti sicer razumnih ljudi, vsa kratkovidna pasivnost množic...» Govornik je zaključil rekoč, da moramo odločno zavrniti vse še obstoječe oblike nasilja in samovolje, nadvlade močnejših nad šibkejšimi in tako iti v nove zarje svobode, demokracije, pravice in človečanstva.

Na koncu je zapel štiri pesmi še moški zbor Mirko Filej pod vodstvom Zdravka Klanjščka in tako nad vse primerno zaključil spominski večer.

a.b.

Občutena svečanost v Rižarni

Ob 25. aprilu je bila v tržaški Rižarni, ki je bila edino nemško uničevalno taborišče v Italiji, občutena spominska svečanost. Kljub slabemu vremenu je bila udeležba nadse številna. Ljudje so napolnili kamnito dvorišče Rižarne.

Slovesnost se je pričela s polaganjem vencov k spominski tabli, posvečeni žrtvam — v krematorijski pečji jih je izginilo od 3 do 5 tisoč. Prisotni so bili predstavniki krajevnih političnih in vojaških oblasti, cerkveni predstojniki treh veroizpovedi, judovske, katoliške in pravoslavne, ki so v Rižarni izgubili svoje člane, pa so vodili krajše verske obrede.

Osrednji govor je imel svetovalec vsedržavne judovske skupnosti Amos Luzzato, v imenu slovenske narodnostne skupnosti pa je spregovorila mlada zgodovinarica Katja Colja (na sliki - foto Kroma). Peli so študenti devinskega zavoda Združenega sveta pod vodstvom Piera Poclana.

Kulturni dogodek ob Prazniku pomladi v Doberdobu

Prvi slovenski praznik na prostem ali prva šagra je vsakoletni Praznik pomladi na velikonočni ponedeljek v Doberdobu, ki ga organizira KPD »Hrast«.

Že od samega nastanka smo želeli poleg zabavnega programa dodati tudi nekaj kulturnega. Lani smo imeli v gosteh dr. Rafka Dolharja, ki nam je predstavil svojo novo knjigo »Stežice« s fotografsko razstavo. Letos pa so si omislili ta kulturni del nekoliko drugače. V kulturni del sta nas uvedla mlada glasbenika z zelo zanimivo skladbo ob klavirju in klarinetu.

Iz uredništva Družine nas je o delovanju te založbe seznanil urednik zunanjega dopisništva Jože Pavlič, ki je tudi predstavil avtorja knjige »Triglavski kralj« znanega pisatelja in novinarja na radiu Ljubljana Ivana Sivca. Prav ta knjiga je bila povod za fotografsko razstavo s naslovom »Od Julijcev do Krasa.«

Knjiga »Triglavski kralj« je pomembna tudi za nas zamejske Slovence. Avtor nam na preprost, mika-ven in dokumentaren način predstavi markantno osebo Jakoba Aljaža, dovskega župnika pri Mojstrani, kako se je kot zaveden Slovenec trudil, da bi naše slovenske gore ostale slovenske. Skušal jih je rešiti nemškega vpliva in približati njihovo lepoto Slovencu, našemu človeku. Gospod Jože Pavlič je poudaril prav avtorjev izredni čut za informiranje in dokumentacijo o zgodovini naših gora, še zlasti Triglavu, ki je pomemben doprinos k ohranjanju slovenske narodne zavesti. Avtor knjige Ivan Sivc pa ni mogel mimo Dovjega, doline Vrat, kot tudi tega dela Julijcev, kjer je Aljaž oral planinsko ledino, s svojo trdoživjo, velikokrat tudi trmasto, pa prav zato zgodovinsko pomembno preteklostjo. Omenili smo tudi Aljaževo vlogo pri cerkvenem petju. Nekako se je uprl gregorijanskemu koralu, ki je bil nekakšno uradno cerkveno petje v tisti dobi in

je dobivalo vedno večji poudarek. Vnesel je najprej ljudsko, potem pa tudi večglasno petje in prav po tihi podpori goriškega nadškofa ni omagal, ampak je vztrajal in pripravil prve pesmarice in tudi nas Slovence na tem področju postavil pred druge evropske narode, ki so narodno besedo v cerkveni pevski kulturi prinesli k liturgiji veliko let za nami.

Fotografska razstava »Od Julijcev do Krasa« ima tri dele. V prvem delu s naslovom »Utrinki z Julijcev« so nas Hilarij Lavrenčič, Mavricij in Klavdijo Peric popeljali v enkratni, nepozabni čarobni svet teh častitih vršacev. Barvne fotografije so izbrane od 4000 diapozitivov, s katerimi razpolagajo. Fotografska izraznost je pri vseh treh izredna, lahko bi celo rekli pretkana s prefinjenim čutom za opazovanje in iskanjem nepozabnih gorskih utrinkov, ki jih želijo ovekovečiti za trajen spomin.

Drugi del »Naš Kras« stopi pred nas naše domače doberdobsko okolje, ki je posneto z mojstrskim očesom Karla Ferletiča in Marina Černica. Starejšim je poromal spomin na čas, ko je bilo naše jezero pred dvajsetimi leti čisto drugačno, kot je danes. V čas čolnarjenja, ribarjenja, nabiranja lok-

vanjev, pa tudi tipične jezerske idile, ki je prisotna tudi še danes po obilnem dežju. V tretjem delu razstave spregovorijo črno-bele fotografije: »... In spregovoril je kamen.« Prof. Joško Prinčič, sovođenski rojak, je znan ljubitelj fotografije. Malokateri njegov učenec pa je to vedel, zato je bil tokrat pravo odkritje. S črno-belo tehniko nam je ovekovečil trdoto pozabljenega kraškega kamna, z njegovo enkratno lepoto, pa tudi milino, ki tone v pozabo.

Večer je dokazal izredno zanimanje, saj je bilo prodanih veliko knjig, pa tudi avtor je z velikim veseljem pojasnjeval in odgovarjal na najrazličnejša vprašanja. Obiskovalci razstave so z velikim zanimanjem občudovali fotografije in pri marsikom se je vsaj z mislimi porodila želja: »Kako bi bilo lepo, če bi se sedaj znašel na tem ali onem vršacu...« Zanimiv povelikonočni Emaus, ki bo ostal v lepem spominu.

Ambrož Kodelja

* * *

V petek, 21. aprila, je bil gost Slovenske skupnosti v Trstu bivši dolgoletni predsednik Južnotirolske ljudske stranke (SVP) in bocenske pokrajinske vlade dr. Sylvius Magnago. Južnotirolski politik je govoril o svojih izkušnjah v odnosih z italijanskimi oblastmi. Njegova vodilna misel je bila, kako je za vsako narodno manjšino naravnost življenjske važnosti, da je navzven enotna, znotraj pa razvejana.

Družinska psihološka knjižnica

(4)

Reševanje osebnih težav (dr. P. Honey)

Prepričani smo, da je lažje zagovarjati svoje vedenje, ker poznamo (ali vsaj mislimo da poznamo) razloge zanj. Kako bomo torej ugotovili, kje naj se lotimo sprememb? Tudi tako, da sprejemamo kritike drugih. Kadar ljudje godrnjajo, se pritožujejo, kritizirajo, poskušajmo s poslušanjem sprejeti njihove opazke kot stališča, ki jih je vredno pretehtati. Nato moramo vse podatke prebrskati in se odločiti, ali bomo glede tega kakorkoli ukrepali ali ne. Naučiti se moramo tudi priznavati napake, zato ne stresajmo vedno jeze na druge, ampak se raje vprašajmo, kaj smo mi storili napak.

Med vsemi razlikami je najbolj očitna ta, da je mnogo težje stopiti iz sebe in nepristransko razpoznavati povode in posledice lastnega vedenja in ugotoviti, kateri med njimi so zunanji povzročitelji ter jih nato še ostro ločiti od naših notranjih misli in čustev. Če ne znamo takoj odgovoriti na vprašanje, nam ostaneta dve možnosti: prva je ta, da vprašanje postavimo na glavo in skušamo ugotoviti, ob katerih priložnostih določenih stvari ne počenjamo. Sprva odgovori zvenijo noro, toda z vztrajnim brskanjem nam uspe, da se omejimo na pravega.

Za konec naštejemo še nekaj postopnih faz za boljše reševanje problemov:

- takojšnje soočenje s problemi brez popuščanja ali obsojanja drugih;
- razčlenitev težjih problemov na manjše enote, ki jih je lažje reševati;
- osredotočenje na zunanje znake vedenja in manjša pozornost do osebnih dejavnikov, osredotočenje na stanje v tem trenutku in na tem mestu, namesto vračanja v preteklost;
- razpoznavanje zunanjih povzročiteljev problema in njegovih nosilcev;
- zasnova nujnih sprememb;
- spodbujanje k reševanju problemov;
- spreminjanje samega sebe, da bi lahko spreminjali tudi druge;
- odkritosrčnost z osebo, ki povzroča probleme;
- premišljenost in preudarnost naj imata prednost pred lahkomišelnostjo in čustvi.

Za vseh deset stališč lahko trdimo, da izhajajo iz zdravega in ne iz preprostega razuma. Mnogo ljudi se jih ne drži, tudi kadar jih tarejo hudi problemi, dasiravno so utemeljena in smiselna. Priznavanje smiselnosti in smiselno ravnanje pa sta dve zelo različni stvari.

Jelena Stefančič
(konec)

Osmice in še kaj

Kadarkoli mi čas dopušča, se rad odpravim na naš Kras, da se naužijem svežega zraka, si v kaki osmici privoščim kozarec dobrega vina in tudi dam kaj pod zob. Kraške osmice so nekaj tipičnega in tudi lepega: vinogradnik bolje proda svoj pridelek, odjemalec pa popije kozarec domačega vina in ima na razpolago tudi nekaj domačih dobrin (vsaj tako bi moralo biti). Osmice in razstave domačih vin so pripomogle, da se je kakovost vin znatno izboljšala; dobra domača hrana pa je v glavnem odvisna od prizadevnosti vsakega posameznega kmetovalca.

Tradicija osmic je gotovo koristna in jo je treba skrbno negovati ter podpirati, da se ohrani, saj nam jo marsikdo zavida. Zato je prav, če občinske uprave in stanovske organizacije takšne pobude podpirajo; prav tako bi bilo potrebno, da bi s skupno akcijo nekako »prisilile« deželno upravo, naj odobri zakon, ki bi dokončno uredil tako obstoj kot delovanje osmic.

Na enem zadnjih »pohodov« po Krasu sem ob velikem številu »frask«, ki opozarjajo, v katerih krajih so osmice, začuden in zaprepaščen videl napise, kot npr. »Ternova alta«, »Samatorza«, »San. Pelagio« itd. Zaman sem z očmi iskal domači slovenski naziv vasi. Nekaj podobnega sem opazil tudi v Sloveniji, kjer novi zasebni gostilničarji nameščajo, celo po Krasu, table z obvestili najprej ali celo samo v italijanščini (včasih tudi s slovničnimi napakami). To me je hudo prizadelo.

Naši politični predstavniki so se ne glede na politično pripadnost vedno zavzemali, da bi na Krasu posamezne občine še dalje vodili domačini, kar jim je do zdaj tudi uspelo. Na ta način so namreč bolje in lažje varovali in branili koristi domačinov, predvsem tistih, ki obdelujejo zemljo, iz katere črpajo sredstva za vsakdanje življenje. Enako delo opravljajo stanovske organizacije.

Na drugi strani meje so ljudje končno dobili samostojno državo, ki je mednarodno priznana in tudi vedno bolj spoštovana. Zakaj nam je torej treba klečepaziti? Ali se zavedamo, da smo še vedno gospodarji svojih domov? Se zavedamo, da naši državljani italijanskega jezika obiskujejo naše osmice in naše kraje predvsem iz ljubezni do neoskrunjene narave, zaradi dobre kapljice in domačega prigrizka? Prav gotovo ne bomo pridobili niti enega gosta, če se bomo odpovedovali lastnemu dostojanstvu, lastni časti!

Predlagal bi zato, naj bi tako naši politiki kot naše stanovske organizacije in, zakaj ne, tudi domači gostje vse prizadete opozarjali na te »malenkosti«, kot bi morda kdo rekel, ki pa lahko postanejo navada. Jutri nam bo kdo morda osporaval celo pravico do uporabe domačih imen vasi, čeprav je ta pravica že uzakonjena v statutih posameznih občin.

n.k.

Paternujeva monografija o Prešernu

Pred približno poldrugim mesecem so v Katoliški knjigarni v Gorici predstavili zadnje delo znanega literarnega zgodovinarja dr. Borisa Paternuja. Knjiga je prvotno izšla v nemškem jeziku v založbi Slavica-Verlag Dr. A. Kovač, pričujočo slovensko izdajo pa je podprl Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Monografija bi nedvomno zaslužila večjo recenzijsko odmevnost, da pa do tega ni prišlo (vsaj kot običajno ne), bi lahko navedel več razlogov, npr. dejstvo, da je bila knjiga napisana v nemščini, in to za določen krog bralcev, ter da je verjetno malo kdo pričakoval, da bi lahko znani prešernoslovec, kakršen je dr. Paternu, lahko danes postregel občinstvu s kakšno bistveno novostjo v zvezi s Prešernom. Pričujoča študija naj bi zato bila v glavnem »sinteza« Paternujeve nekdanje raziskave o Prešernu.

ADRIJAN PAHOR

Tovrstna apriorna sklepanja je na predstavitvi demantirala tudi prof. Lojzka Bratuž, ki je v svoji podrobni analizi nanizala vrsto kvalitet in novosti omenjene knjige. V svojem večplastnem in strokovno zasnovanem govoru se je poleg osebnega komentarja in vrednotenja dela zaustavila tudi pri pomenu Prešerna za naš narod in o pomenu proslav njemu v čast. Zanimiva in upravičena se mi je zdela njena kritika najrazličnejših letošnjih, pa tudi bivših »praznikov slovenske kulture«, v katerih je naš najboljši pesnik stopil bolj v ozadje ali celo »izginil«, češ da ga je čas že preselel in da nam pesnik nima več kaj povedati. Res je Prešerna iz leta v leto težje predstaviti, proslaviti, saj tvegamo ponavljanje, rutino, vseeno pa bi morali izhajati prav iz njega, »velikega pesnika malega naroda«, (kot pravi dr. Paternu na začetku svoje monografije), ki je kljub nenaklonjenim razmeram na Slovenskem izbral raje slovensščino kot svoj literarni jezik, čeprav bi mu pesnjenje v nemščini prineslo več koristi.

Našega mojstra soneta torej ne moremo in ne smemo »arhivirati«, saj pesnik sam s svojo poezijo potrjuje veljavnost, pristnost in neovrgljivo aktualnost. Ta aspekt Prešernove poezije je v svoji monografiji poudaril dr. Paternu, ki je na predstavitvi podčrtal tudi nacionalno posebnost pesnikove lirike, ta pa ni zato nič manj univerzalna po svoji tematski in estetski plati. »Zmotno je mišljenje, da je bila ali da bo o pesniku kmalu rečena zadnja beseda«, je pripomnil dr. Paternu, ki je nato v zvezi s Prešernom in njegovim časom nanizal veliko zanimivih, tudi nanovo odkritih izsledkov. Vsebinska razporeditev posameznih poglavij monografije sledi kronološkemu zaporedju oziroma literarni usmeritvi posameznih poezij,

manj evidencirane pa so posamezne poezije, katerih obravnava je včasih preskopa ali premalo razčlenjena.

Že iz površne analize študije se nekoliko bolj zahteven bralec zave, da pričujoča knjiga nikakor ne bo mogla nadomestiti prejšnjih dveh Paternujevih knjig o Prešernu (v tem oziru tudi bolj didaktičnih), lahko jim bo le kot dopolnilo. Sicer pa je knjiga kljub strokovnosti besedila izredno berljiva, kar je za dr. Paternuja nekakšna literarna konstanta. Njegov pristop k literarnemu tekstu kaže tipične značilnosti (francoskega) strukturalističnega, (ruskega) formalističnega in

semiotičnega znanstvenega instrumentarija, kar vsekakor pri njem ni novost. Daleč od vsakršnega metodološkega eklekticizma se avtor loteva analize posameznih pesmi s sebi značilno tehniko sintetiziranja po začetnem razgrajevanju pesniške strukture, tako da (se) analizirani tekst v končni sintezi zopet oblikuje v organsko celoto. In prav to je »skrivnost« — posebna tehnika Paternujevega pristopa k literarni snovi, in sicer njegova izredna strokovna jasnost, ki je zato lahko informativna tudi za manj izobraženega bralca: v tem se dr. Paternu bistveno razlikuje od ostalih slovenskih prešernoslovcev, starejših in novejših. Knjiga je zato dobrodošla predvsem za tiste, ki se šele lotevajo študija naše romantike in Prešerna, po drugi strani pa bodo verjetno tudi poznavalci tega obdobja našli v njej še kaj neodkritega.

Raziskovanje in projektiranje organizacije

Za vsakdanjo prakso je pomembna knjiga prof. dr. Štefana Ivanka, ki je izšla v letu 1992 pri založbi Moderna organizacija v sklopu Fakultete za organizacijske vede Kranj. Avtor je na 410 straneh izredno praktično prikazal značilnosti sodobne organizacije iz organizacijske strukture. Pri tem je podrobno razčlenil vrste omenjenih struktur z vidika vodenja (linijska, funkcionalna, linijsko-štabna, interakcijska, funkcionalno-timska, Likertova, projektna in projektno-matrična

organizacijska struktura). Poleg tega so izredno zanimivo prikazane organizacijske strukture v sodobnih podjetjih, ker je pomembna notranja organiziranost podjetja kakor tudi inovativna organiziranost.

V tej knjigi bomo koristno ugotovili in spoznali metodiki raziskovanja organiziranosti podjetij kakor tudi projektiranje organizacijskih modelov. V zaključnem delu se je avtor osredotočil na organizacijsko urejanje poslovanja, predpise in oblike.

Živahna Slovenska Evrošola 95

S prisrčnim srečanjem v prostorih Zavoda združenega sveta v Devinu se je prejšnjo nedeljo zaključilo srečanje manjšinskih šol držav Evropske zveze Slovenska Evrošola 95. Na Tržaško, Goriško in Videmsko je prišlo nad tristo srednješolcev. Prireditelji — slovenske srednje šole v Italiji — so jim pripravili pester spored s številnimi športnimi in kulturnimi srečanji, izleti in zabavnimi prireditvami, kjer so se sovrstniki iz vse Evrope bolje spoznali in sprijateljili med seboj.

Kot opazovalci so bili prisotni tudi pripadniki italijanske manjšine iz Slovenije. Opazovalci zato, ker Slovenija še ni članica Evropske zveze.

Slovenska Evrošola 95 je bila povezana s 50-letnico obnovitve slovenskih šol v Italiji, ki jih je bil ukinitelj fašizem. Slovesne akademije v Kulturnem domu v Trstu za počastitev te obletnice — na prvi strani objavljamo govor prof. Diomire Fabjan Bajc, izrečen na tej prireditvi — so se udeležili tudi gostje iz Evrope.

Na sliki (foto Kroma): Študenti iz vse Evrope na tržaškem trgu Unità

Galerija Avgusta Černigoja v Lipici

Kakor je znano, je v zadnjih 20 letih ob zahodni slovenski meji nastala vrsta galerijskih zbirk, ki so namenjene prikazom ustvarjalnosti pomembnih primorskih umetnikov. Urejene so bile tako stalne zbirke Vena Piona v Ajdovščini, Rika Debenjaka v Kanalu, Lojzeta Spacala v Štanjelu, Zorana Mušiča na Dobrovem in Avgusta Černigoja v Lipici. Tokrat se bomo pomudili pri slednji, saj letos poteka 10 let od smrti tega tržaškega umetnika.

August Černigoj je zadnja leta življenja preživel v oskrbi hotela v Lipici, zato se je odločil, da večji del svojega likovnega opusa podari Kobilarni Lipica, kar naj bi bilo osnova za ureditev stalne zbirke. Do njene uresničitve je prišlo na pobudo Lučke Čehovin, ravnateljice Kosovelove knjižnice v Sežani. Galerija Avgusta Černigoja je nameščena v osrednjem delu poslopij kobilarne, v neposredni bližini lipiške cerkve, obsega pa več kot 1300 umetnin.

Seveda niso vse razstavljene, ker je to zaradi omejenega prostora nemogoče, kljub temu pa je to najpopolnejši prikaz Černigojeve ustvarjalnosti, ki nam približa različne sloge, v katerih je upodabljal, različne tehnike in vsebinske zvrsti. Pomembna je seveda konstruktivistična faza zgodnjih let, prav tako socialni realizem kasnejšega obdobja.

Pri umetninah iz povojnega časa opazamo prvine geometrične abstrakcije, kljub temu pa ga je vedno zanimala tudi človeška figura v najraznovrstnejših različicah.

V vsebinskem pogledu je gojil portret, figuralno kompozicijo, tihotitje, krajino in veduto. Serija risb z upodobitvami konj dokazuje, da se je dobora udomačil tudi v prijetnem okolju Lipice.

Leseni in pobarvani objekti, razstavljani v glavni dvorani, izpričujejo, da je tudi v poznih letih ostal zvest svojim mladostnim izhodiščem. Zlasti pri krajinah opazamo prvine barvnega realizma, ki v končni posledici preide v čisto abstrakcijo, značilno po avtonomni likovni govorici. Tudi v tehničnem pogledu je Černigoj zelo raznolik, saj je obvladal risbo, akvarel, lesorez, linorez, jedkanico, olje, tempero in kolaž.

V lanskem letu je bilo precej govora o Černigojevi razstavi v galeriji Lojzeta Spazzapana v Gradišču ob Soči, v primerjavi z odmevi na to pobudo pa se zdi, da ostaja pomen galerije Avgusta Černigoja v Lipici nekako v senci. Obiskovalcem tega kraja zato toplo priporočamo ogled galerije, kjer nazorno spoznamo izvirnost, svežino in raznolikost umetnostnega opusa tega tržaškega rokajala.

M.V.

Lev Detela

Dunajski posvet o multikulturalnosti

Svoj čas je Evropski center — Dunajska integracijska ustanova IHS — privedila mednarodni posvet o aktualni temi in pomembnem problemu časa: multikulturalnosti v naročju medkulturalnih povezav (ali ločevanj, razslojevanj) med različnimi narodi, jezikoslovnimi skupinami, kulturami.

V ospredju omenjenega posvetovanja z naslovom »From Aliens to Citizens« (Od tujcev do domačinov) s posebnim ozirom na položaj posameznih narodnih kultur do sosedskih in tujih, oziroma do dogajanja na svetovnem mednarodnem kulturnem področju, je bil problem zaščite manjšin v tujih okoljih.

Takoj je postalo jasno, da centralne kategorije demokracije, ki temelji na spoštovanju enakopravnosti vseh različnih obstoječih veznih členov iz velikokrat kulturno zelo heterogenih narodnih skupnosti, ne bo mogoče vedno uskladiti z značilnostmi na »visokem« kulturnem področju, kjer obstoji načelo »elit«, »hierarhij« in (kakovostne, sporočilne, animatorske) neenakosti in pogoste neenakopravnosti.

Izkazalo se je, da so definicije pojavnosti kultura lahko različne, toda nobena se ne more izogniti dejstvu, da kultura vedno utemljuje naš kolektivni (narodni, družbeni) in osebni (individualni) odnos do sveta in naše vedenjske načine. Vendar je njen pomen še obsežnejši, globalnejši in usod-

nejši, saj vedno in povsod oblikuje že iz časa najzgodnejše mladosti razvijajoče se silnice našega lastnega jaza.

Problem multi-kulturalnosti je izredno aktualen tudi na področju držav nekdanjega vzhodnega bloka. Podoba je, da tvorijo tu posamezne »nacionalne« države v resnici krizne cone s kulturami posameznih etnij, ki prekrivajo druga drugo. Nemški romunski pisatelj Wagner meni v eseju »Narodi brez signalov«, da v teh prostorih »komplementarnih narodov« identifikira posamezno narodnost šele soočanje (konfrontacija, povezovanje) z drugim sosedskim narodom.

To je še posebno opazno v Bosni in Hercegovini, kjer narodi te nesrečne dežele podobno kot v ta trenutke manj akutni obliki drugje na Balkanu ne morejo več najti ravnotežja od prej. Že leta 1912 je ruski revolucionar in tedanji vojni poročevalec za področja Balkana v času njegovih vojn Lev Trocki zapisal: »Nove meje tečejo skozi živa telesa posameznih narodov, ki so jih sedaj razkosali, ki so izkravali, ki so jih vojne izčrpale. Balkanske države izžarevajo medsebojno sovražstvo, in nič manjše ni medsebojno sovražstvo fragmentov tistih narodov, ki so jih ujeli v tujejezične države drugih narodov. Vojna, ki jo je prekinila le popolna izčrpanost udeležencev, bo ponovno izbruhnila, ko bo začela teči po arterijah sveža kri.«

To je seveda žalostna perspektiva tudi za bodoče dogajanje na Balkanu, če bodo mednarodne sile (posredniki in načrtovalci novih sistemov) zdravniki tiste vrste, ki namesto ravnotežij ustvarjajo nove deficite pri medsebojnih odnosih in vnašajo, brez resničnega razumevanja zgodovine in krizah se nahajajočih narodov, nove zmede v nejasen in zapleten položaj. Tako ni čudno, da je današnji čas voda na mlin političnih sleparjev in spletkarjev s fašistoidno naravnostjo: Žirinovskega, Miloševića, Karadžića in podobnih, kar ogroža tudi širšo varnost v svetu.

Dunajski posvet o multikulturalnosti ni razrešil problemov. Opozoril pa je na dejstvo, da je kljub neenakosti v elitarnih strukturalih posameznih »visokih« (nacionalnih) kultur potrebno ravnotežje med posameznimi jezikovnimi kulturami. To še posebej velja za področje posameznih držav, v katerih obstaja več kulturnih (jezikovnih, narodnih) skupnosti istočasno. Tujci (pogosto iz nižjih socialnih plasti), ki jih je zaneslo na delo — in v diasporo — na tuje, so velikokrat neenakopravni in nepriviligirani v razmerju do kulture večinskega naroda. To velja na primer tudi za Turke v Nemčiji (ki se branijo ali pa asimilirajo) pa tudi za posamezne narodne manjšine, na primer za koroške Slovence v Avstriji. Tujec, ki na angleškem področju obvlada le »pidgin-english« (isto velja za pidgin-španščino priseljencev iz Afrike in podobno), ne bo imel nikakršne koristi od demokratične parole vse narode povezujoče multikulturalnosti. V odnosu do viso-

ko stoječih nacionalnih centrov kulture s čaščenjem angleščine W. Shakespeareja, Dickensa, Joyceja, Eliota ali španščine Borgesa, Paza, Marqueza, Fuentes, Vargasa Llose mu enostavno manjka izobrazba in socialnokulturna emancipacija.

Edina možnost, doseči enakopravnost, je višanje kulturnega standarda nepriviligiranih drugo-jezičnih členov. Madžarska filozofa Agnes Heller in Ferenc Fehér, nekdanja učenca Georga Lukacsja v Budimpešti in v svoji domovini v času komunizma v nemilosti, ki poučujeta po eksilu v Avstraliji, od leta 1986 pa na New School for Social Research v New Yorku, sta na Dunaju menila, da je sicer potrebno zaščititi posamezne manjšinske skupine. Vendar morajo biti tudi te pripravljene upoštevati kritiko večine. Sedanje sklicevanje administracije in sodstva v Združenih državah Amerike na »izključno avtonomijo posameznih skupin« brez dopuščanja kritike od zunaj (temveč le iz lastnih notranjih vrst) je sicer lahko absurdno, tudi vprašljivo in nekorektno. Vendar bo svet moral upoštevati dejstvo, da Amerika danes več ne razume tistih prizadevanj v svetu, ki bi želela izključiti eno etnijo na račun druge. Zato ameriški pritisk na Izrael, da uredi razmerje do Palestincev in drugih Arabcev. Tudi forsiranje velesrbskih idej na račun manjših narodov ali narodnosti, na primer Muslimanov, je račun brez krčmarja, namreč brez Združenih držav Amerike, ki v končni fazi ne bodo dopustile, da neki šovinistični narod izniči življenjske korenine druge samostojne etnične, kulturne in religiozne skupnosti.

Janko Jež

SPOMINI (36)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Seveda bi bil jaz prav gotovo namesto Jurčičevega Sosedovega sina — Il figlio del vicino izbral Tavčarjevo povest **Cvetje v jeseni**, ki bi verjetno bolje predstavljala južnoslovansko romantiko. Ker dela **Cvetje v jeseni** niso imeli v nobeni knjižnici v Rimu, sem se odločil za Jurčiča in njegovega Sosedovega sina. Damiani je po izidu antologije priznal, da Jurčičev Sosedov sin dostojno predstavlja slovensko romantiko v okviru evropske in da vzdrži primerjavo s Triogelnikom portugalskega romantičnega pisatelja Alarcona.

Z Damianijem sva prevedla tudi Cankarjeve **Hlapce**. Drama ni doživela tiska, kajti v tiskarni so rokopis enostavno izgubili. Odlomke sem kasneje objavil v Trstu za knjigo **Il teatro sloveno** v uredništvu Josipa Tavčarja in Furia Bordona. Za založnika Del Bianco iz Perugia pa sva z Damianijem pripravila še drobno knjižico z naslovom **La mamma** z izbranimi Cankarjevimi črticami, posvečenimi materi. Knjigo sem osebno izročilo papežu Piju XII. v posebni avdienci in mu povedal, da sem se prevajanja teh Cankarjevih črtic lotil v upanju, da bo mati slovenskega naroda po vojni spet doživela vstajenje in svobodo. Odgovoril mi je: »Speriamo!« in knjigo izročil tajniku, ki ga je spremljal pri obhodu povabljenih gostov.

Po osvoboditvi sem se vrnil v Trst, kjer sem z veliko skromnostjo postavil svoje pero v službo obnovljenega slovenstva. Najprej sem uredil vse podatke, ki sem jih glede visokošolskega študija v Ljubljani nabral v knjižnici jezuitskega reda v Rimu. Tako je nastala razprava ob **50-letnici slovenske univerze**, ki sem jo objavil v 1. številki revije Stvarnost in v Izrednem izvestju državnega učiteljskega Antona Martin Slomšek v Trstu, Trst 1968, str. 19-33. Moje izsledke glede tez doktorandov in docentov navaja univ. prof. dr. Fran Zwitter v svojem uvodnem sestavku **Višje šolstvo na Slovenskem leta 1918**, in

sicer na str. 26 monumentalnega dela **Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani** (Ljubljana 1989).

Precej truda sem vložil v zbiranje podatkov za zahtevno delo **Slovensko-italijanski kulturni stiki skozi stoletja**. Delo je bilo objavljeno v Primorskem dnevniku v 33 nadaljevanjih od 14.1.1968 do 20.10.1968. Od 13.4.1980 do 21.4.1981 pa sem v istem dnevniku objavil v sedmih nadaljevanjih svoj spominski sestavek **Moj 8. september 1943 v delavskem bataljonu v Arezzu**.

Precej redno sem sodeloval s slovensko radijsko postajo v Trstu. Naj omenim 120 lekcij **Italijanska slovnica za Slovence**, in sicer Italijanščina po radiu, I. del, osnovni tečaj, 60 lekcij in II. del, skladnja in izrazoslovje, 60 lekcij. Istočasno so to slovnico objavili v dveh knjigah v založbi ERI, Edizioni RAI, Torino 1961 (strani 270+263).

Istega leta 1961 sem imel podobno serijo oddaj, toda v skrajšani obliki po radijski postaji v Kopru. Lekcije so izhajale v šapirografiranih snopičih.

Ob izidu Gradnikovega prevoda Dantejeve Božanske komedije sem prevzel prikaz uvodnega I. speva Pekel. Pripravil sem uvodno oddajo, tri oddaje s celotnim pregledom dela in 33 oddaj za celotni Pekel, skupaj torej 37 oddaj. Vice in Nebesa pa je pripravil prof. Boris Tomažič. To delo sem opravil v letih 1957-1959.

V več oddajah sem prikazal delo Scipia Slataperja **Il mio Carso — Moj Kras**. Delo sem tudi v celoti prevedel. Ob 500-letnici rojstva Ludovica Ariosta sem leta 1974 prikazal njegovo epsko pesnitev **Orlando furioso — Besni Roland** s svojim prevodom raznih odlomkov v verzih.

Za Radijski oder sem prevedel številna italijanska gledališka dela. Leta 1975 sem za italijansko zbirko **Il Teatro Sloveno** v uredništvu Josipa Tavčarja in Furia Bordona (Marsilio Editore, Venezia 1975) prevedel odlomke iz Jurčičevega **Kacijanarja**, Cankarjevih **Hlapcev**, Smoletove **Antigone**, Kozakove **Afere**, Hiengove **Lažne Ivane** in Benedetičevih **Pravil igre**. Name je odpadel prevod 88 strani zbirke.

Leta 1992 sem pripravil za tisk prikaz 24 pisem, ki jih je med leti 1916-1925 poslal naš dantolog Jože Debevec svojemu tržaškemu prijatelju Narcisu Schmidhenu. Pisma so v italijanščini. Prevod sem opremil s komentarjem in s primernim uvodom k pismom, ki z utrinki segajo od Rapalske pogodbe do obravnave raznih kulturnih vprašanj v odnosih med Slovenci in Italijani po prvi svetovni vojni. Pisma morda nimajo kakšne posebne važnosti, sodijo pa vse-

Informatika v pisarniškem poslovanju

Kljub temu, da je že pred nekaj leti izšla pri založbi Moderna organizacija Kranj, ki deluje v sklopu Fakultete za organizacijske vede v Kranju, knjiga z naslovom »Informatika v pisarniškem poslovanju« avtorja prof. dr. Janeza Jereba, je še vedno zanimivo, da jo na kratko predstavimo.

Avtor je na 278 straneh celovito orisal pisarniške komunikacije, pisarniško tehnologijo in pisarniško organizacijo. Pri vsakem od omenjenih poglavij je podrobneje razčlenil povezanost odločanja z drugimi elementi učinkovite organizacije in prikazal številne praktične pisarniške tehnologije. Vse to je zlasti v tržnem gospodarstvu izredno zanimivo za podjetnike in obrtnike. Brez ustrezne informatike v tovrstnem poslovanju si ne moremo zamisliti objektivnih rezultatov.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, *Drago Legiša* (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Zdrženje periodičnega
tiska v Italiji

Pod pokroviteljstvom Skupnega zastopstva Slovencev v Italiji

SKGZ in SSO

vabita na

ENOTNO DEŽELNO PROSLAVO OB 50-LETNICI ZMAGE NAD NACIFAŠIZMOM IN OSVOBODITVE

Doberdob, 1. maja, ob 16. uri

SLOVENSKI CENTER
ZA GLASBENO VZGOJO
EMIL KOMEL - GORICA

KONCERTNA
SEZONA 1994/95

IGOR LAZKO

klavir

*Rachmaninov,
De Falla, Bartok*

Kulturni dom v Gorici,
sreda, 3. maja 1995,
ob 20.30

Slovenska narodnostna skupnost iz Furlanije-Juljske krajine bo enotno počastila 50. obletnico zmage nad nacifašizmom in osvoboditve z deželno manifestacijo, ki bo 1. maja ob 16. uri v občinskem parku v Doberdolu.

Odločitev za skupno proslavljanje tako pomembne obletnice je bila sprejeta v Enotnem zastopstvu Slovencev v Italiji, ki ga sestavljajo strankarske komponente naše skupnosti in osrednji organizaciji civilne družbe, SKGZ in SSO, ki sta si prevzeli tudi skrb za uresničitev manifestacije.

Doberdobske slovesnosti se bodo udeležili vidni predstavniki iz Slovenije in Italije, slavnostni govornik pa bo kulturni ustvarjalec Miroslav Košuta sicer ravnatelj Slovenskega stalnega gledališča iz Trsta. Spored predvideva tudi pozdrav mladinske zamejske predstavnice ter pozdrav institucionalnih predstavnikov iz Slovenije in Italije.

Kulturni spored bodo oblikovali združeni pevski zbori z Goriškega, člani Zveze slovenskih kulturnih društev in Zveze slovenske katoliške prosvete. Gre za dekliški zbor Sovodenjska dekleta, dekliški in moški zbor Jezero iz Doberdoba, mešani zbor Oton Župančič iz Štandreža, moški zbor Andrej Paglavac iz Podgore, moški zbor Skala iz Gabrij, mešani zbor Lojze Bratuž iz Gorice, moški zbor iz Štmavra, mešani zbor iz Štandreža, mešani zbor iz Podgore ter mešani zbor Hrast iz Doberdoba.

Ob pevskih skupinah bodo sodelovali recitatorji treh goriških gledaliških skupin ter člani godbe na pihala Kras iz Doberdoba. Za režijo je poskrbel Emil Aberšek.

kakor k dopolnitvi življenjskega opusa Jožeta Debevca. Rokopis hrani prof. Jože Faganel v Ljubljani.

Leta 1991 sem napisal esej o tržaškem pisatelju Gianiju Stuparichu ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1991). Bil je moj razrednik in profesor italijanščine in latinščine na klasičnem liceju Dante Alighieri v Trstu. Esaj sem objavil v 17 nadaljevanjih neposredno pred temi svojimi **Spomini** v Novem listu. Prikazal sem Stuparicha ne samo kot pisatelja, marveč tudi kot iredentista. V tej zvezi sem se na koncu sestavka lotil tudi prikaza in analize italijanskega iredentizma od Carla Alberta do konca druge svetovne vojne. Tarča italijanskega iredentizma je bilo veseskozi slovensko in hrvaško ozemlje. Med drugo svetovno vojno je ta iredentizem naletel na trdni nasip slovenske in hrvaške narodne obrambe in poražen obtičal na mejah, ki so jih določili leta 1947 pri podpisu mirovne pogodbe v Parizu.

Logično sem se vpletel v polemiko v zvezi z Osimom II, ki jo je sprožil italijanski nacionalistični tisk. Posledice te polemike se še niso utišale in jih doživljamo še danes. Opaziti je bilo ostro publicistično polemiko na obeh straneh. V tem času sem pisal v Mladiko, Novi list, Primorski dnevnik in celo v italijanski *Il Piccolo* (polemika v zvezi z Brižinskimi spomeniki).

Prav sredi osimske polemike je prišlo poleti leta 1993 do predstavitev druge kritične znanstvene izdaje **Brižinskih spomenikov** v Trstu. Zares temeljito delo je pripravil poseben uredniški odbor Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Ožji del tega odbora je v okviru Slovenske prosvete opravil predstavitev te pomembne knjige v dvorani v ulici Donizetti. Gostje iz Ljubljane so bili Janko Kos, Tine Logar, Igor Grdina in Jože Faganel. Večer je bil izredno pomemben za naš kulturni razmah. Sam sem posegel v debato in napovedal, da že pripravljam italijansko izdajo Brižinskih spomenikov z njihovim prevodom v italijanski jezik, ki naj bi se priključil že pripravljenim in v ljubljanski izdaji objavljenim prevodom v latinščino, nemščino in angleščino.

Tržaški kulturni delavec Paolo G. Parovel je napisal za kulturno stran tržaškega dnevnika *Il Piccolo* tehtno poročilo o tržaški predstavitvi Brižinskih spo-

menikov. Poročilo je treščilo v že razpreden politično polemiko v zvezi z Osimom in tudi s kulturne plati razvnelo politično ozračje. Prenapeti skrajneži na italijanski strani so začeli enostavno psovati vse, kar je spominjalo na našo kulturno obstojnost. Rubrika »Segnalazioni« tržaškega *Il Piccolo* je bila skozi tri mesece prizorišče srditih napadov in žalitev na naš račun s strani italijanskih novofašističnih in revanšističnih krogov. Tudi z naše strani smo tehtno, čeprav zadržano in premišljeno posegli v ostro debato. Pravzaprav sva z naše strani pošiljala italijanskemu dnevniku odgovore gospod Parovel in jaz. Priznati moram, da je uredništvo lista najine prispevke v celoti objavljalo. Tedaj je g. Parovel predlagal uredniku Mladike Maverju in meni, da bi pripravili italijansko izdajo **Brižinskih spomenikov**. K sreči sem imel delo v glavnem že pripravljeno. Parovel je napisal uvod in zgodovinski dodatek, urednik Marij Maver pa v okviru založbe Mladika poskrbel za izdajateljsko plat pobude v sodelovanju z znano florentinsko založbo Vallecchi. Tako je izšla knjiga **Brižinski spomeniki — Monumenta Frisingensia**. Uspeh zares ni izostal. V dveh mesecih je bila prva izdaja razprodana in z novim letom 1995 smo doživeli ponatis.

Knjiga je doživela uspeh predvsem v slovenski javnosti, ki se je zavedla, da smo z njo dobili prepričljivo sredstvo za naše uveljavljanje na področju kulture. Dokazati smo hoteli, da smo kulturni narod in da segajo začetki našega pismenstva v deseto stoletje, oziroma da so naši ohranjeni zapisi izgubljeni prepisi izvirnikov iz začetka devetega stoletja po Kristusu. Mišljeni so kapitularji Karla Velikega, s katerimi je frankovski vladar nalagal svojim prefektom dolžnost skrbeti za pismenstvo in obenem širiti krščanstvo v jeziku, ki naj bi ga razumeli vsi narodi, podložni prostranemu frankovskemu cesarstvu. Brižinski spomeniki so zapisi javne in zasebne spovedi ter predloga za pridigo o grehu in pokori. Na italijanski strani pa iz te dobe imamo samo nekaj notarskih zapisov, ki jih hranijo v opatiji Montecassino. Gre za formularje, s katerimi so upravitelji opatije preprečevali 30-letno priposestvalno pravico kolonov, ki so obdelovali obsežna opatijska zemljišča.

(Dalje)